



อภิธานิยธรรม-รัฐธรรมนูญ ของแคว้นวัชชี : มองวัชชีแล้ว มองไทย*

บรรจบ บรรณรุจิ

ภาควิชาสังคมศาสตร์และ

การเมือง ราชบัณฑิตยสถาน

บทคัดย่อ

อภิธานิยธรรม แปลว่า “ธรรมไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อม” แต่เป็นไปเพื่อความเจริญ ที่ชาวแคว้นวัชชีถือปฏิบัติกันมาหลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นวิถีชีวิต ทำให้แคว้นวัชชีเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง และเป็นชื่อเรียกหลักธรรม ถูกกำหนดให้เป็น วัชชีธรรม หมายถึง ธรรมของแคว้นวัชชี ในที่นี้ขอเรียกว่า รัฐธรรมนูญของแคว้นวัชชี พระพุทธเจ้าตรัสอภิธานิยธรรมไว้ใน ทีฆนิกาย มหาวคคฺ เล่ม ๑๐ มหาปรินิพพานสูตร แบ่งเป็นข้อได้ ๗ ข้อ คือ (๑) ประชุมกันเนืองนิตย์ (๒) ประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน และพิจารณากิจที่ต้องทำพร้อมกัน (๓) ไม่ถืออำเภอบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมอย่างเคร่งครัด (๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง (๕) ไม่ชมเชยเบียดเบียนกุลสตรีและกุลกุมารีทั้งหลาย (๖) เคารพ สักการะบูชาเจดีย์ของวัชชี ทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำพิธีกรรมที่ชอบธรรม และ (๗) ให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย

คำสำคัญ : อภิธานิยธรรม, แคว้นวัชชี

บทนำ

ปัจจุบัน บ้านเมืองกำลังจะมีการร่างรัฐธรรมนูญกันใหม่ เพื่อให้ได้รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับสังคมไทยที่สุด เปิดโอกาสให้มีการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสาขาอาชีพไปเป็นคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ในฐานะที่เป็นคนไทยคนหนึ่งซึ่งผ่านรัฐธรรมนูญมาหลายฉบับ

จึงขอถือโอกาสนี้เสนอความคิดเห็นจากมุมด้านพระพุทธศาสนาเพื่อได้ร่วมกันพิจารณา ซึ่งบางที่อาจทำให้พบช่องทางร่างรัฐธรรมนูญที่สอดคล้องกับสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมและอารยธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักใหญ่

รัฐธรรมนูญ - ความหมาย

คำว่า “รัฐธรรมนูญ” เป็นคำไทยที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้เป็นคำแปลภาษาอังกฤษว่า “constitution” ซึ่งเมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์แล้วก็มาจากคำประสม (ทั้งสมาสและสนธิ) ว่า รัฐ (บาลี : รัฐ - แคว้น, ประเทศ) + ธรรม (สันสกฤต : ธรรม) + มนูญ (บาลี : มน + อญ =

* บรรยายในการประชุมสำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐



อุญญ ทำให้ใจยินดี, เป็นที่พอใจ)^๑ แปลเอาความว่า

๑. หลักธรรมสำหรับแว่นแคว้นที่ทำให้ใจยินดี

๒. หลักธรรมที่ทำให้ใจของคนในประเทศยินดี

๓. หลักธรรมที่คนในประเทศพอใจ หรือ

๔. หลักธรรมเป็นที่พอใจของคนทั้งประเทศ

พิจารณาการใช้คำระหว่าง constitution กับ รัฐธรรมนูญ แล้วผู้เขียนเห็นว่า รัฐธรรมนูญ น่าจะมีความหมายลึกซึ้งกว่า เพราะ constitution ตามรูปศัพท์แปลว่า การสร้าง หรือ การทำร่วมกัน การที่ฝรั่งนำคำนี้มาใช้เรียกรัฐธรรมนูญก็คงต้องการสื่อให้เข้าใจความหมายว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากการตกลงร่วมกันหรือจากการเห็นพ้องต้องกันของคนในสังคม ส่วนการใช้รัฐธรรมนูญเป็นคำแปลของ constitution คงเป็นด้วยอิทธิพลของวิถีชีวิตแบบชาวตะวันตกที่มีศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน ซึ่งคุ้นเคยกับคำว่า ธรรม และเข้าใจความหมายของธรรมในด้านที่ว่า หมายถึง หน้าที่ หรือ ดี หรือ ถูกต้อง^๒ ทั้ง ๒ ประเด็นสรุปได้ว่าไทยกับฝรั่งมองเรื่องเดียวกันแต่คนละมุม ฝรั่งมองในด้านเป็นข้อตกลง

ที่คนในสังคมร่วมกันสร้าง ส่วนไทยมองในด้านเป็นความดีประจำรัฐที่คนในสังคมต้องร่วมกันรักษา จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า การมีมุมมองที่ต่างกันนี้ทำให้มีส่วนสำคัญต่อการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ฝรั่งมองว่าเป็นสิ่งที่ร่วมกันสร้างขึ้นเลยทำให้เกิดความหวงแหนและพร้อมจะพิทักษ์รักษาด้วยปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ส่วนไทยมองว่าเป็นความดีที่ต้องรักษาแต่เป็นความดีที่ถูกมอบให้โดยกลุ่มบุคคลเมื่อยังไม่ถูกใจจึงคิดแก้ไขปรับปรุงให้ถูกใจก่อน ซึ่งเท่ากับว่าพยายามให้รัฐธรรมนูญสนองเจตนารมณ์ของตน แต่ตนพยายามจะไม่สนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงยังรักษารัฐธรรมนูญไว้ไม่ได้ ถ้าเป็นอย่างนั้นจริง ก็อาจเป็นนัยบอกให้รู้ว่า การร่างรัฐธรรมนูญครั้งนี้ อาจจะยังไม่ใช้ครั้งสุดท้ายสำหรับคนไทย ยังจะมีการร่างครั้งใหม่ต่อไปอีกอย่างไม่รู้จบ เพราะคนไทย (ผู้มีอำนาจและนักการเมือง) ดิ้นรนไม่พยายามสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แต่นิยมให้รัฐธรรมนูญสนองเจตนารมณ์ของตนเอง

แคว้นวัชชี - สถานะต่าง ๆ

แคว้นวัชชีเป็นแคว้นหนึ่งใน ๑๖ แคว้นของอินเดียสมัยพุทธกาล

มีการปกครองแบบคณาธิปไตย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การปกครองแบบสามัคคีธรรม

แคว้นวัชชีเป็นแคว้นใหญ่ มีสถานะเป็นอาณาจักร มีเมืองเวสาลีเป็นศูนย์กลางการบริหาร มีความแข็งแกร่งทั้งด้านการเมืองเพราะมีการปกครองแบบคณาธิปไตย ซึ่งมีสามัคคีธรรมเป็นฐาน และมีสภาหรือสภาการเป็นที่ประชุม มติของสภาถือเป็นที่สุด ด้านการทหารมีกำลังรบพร้อมสรรพ และตำแหน่งสูงสุดทางการทหารเรียกว่า เสนาบดี (เสนาบดี-ผู้เป็นใหญ่แห่งกองทัพ) และเศรษฐกิจก็มีความมั่งคั่ง มีข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์ มีตำแหน่งแสดงความมั่งคั่งของแคว้นที่เรียกว่า “เศรษฐี” (บาลีเป็น เสฏฐี สันสกฤตเป็น เศรษฐิน-ผู้มีสิ่งที่ดีที่สุด) ในด้านการติดต่อกับต่างแคว้น เพื่อการค้าขายดำเนินไปด้วยดี มีพ่อค้าเดินทางจากแคว้นต่าง ๆ นำสินค้ามาค้าขายและรับสินค้าจากแคว้นวัชชีไปขาย และดูเหมือนจะเป็นแคว้นแรก ๆ ที่ประกาศให้มีตำแหน่ง “คณิกา” (หญิงของคณะ) ซึ่งต่อมาคำนี้ได้มีคำใช้แทน เช่น เวลียา (หญิงผู้ขายความสุข) และนครโสภินี (หญิงผู้ทำเมืองให้งาม-ไทยใช้เป็น หญิงงามเมือง)

^๑ มนุญ มาจาก มน (ใจ) + อุปลัก อุ (ขึ้น) + ธาตุ ญา (ยินดี) แปลเป็นเหตุกัตตวาจาก (causative voice) ว่า ทำใจให้ยินดีขึ้น เมื่อนำไปเข้าสมาสกับ รัฐธรรม ตั ม ทั้ง ๑ ตัวเพื่อให้สะดวกต่อการออกเสียงแบบไทย เช่นเดียวกับ รัฐ ซึ่งมาจากคำบาลีว่า รัฐ ตัว ฐ ออก เหลือเป็น รฐ ออกเสียงเป็นไทยว่า รัฐ

^๒ นอกจากมีความหมายว่า หน้าที่ ดี ถูกต้อง แล้ว ธรรม ยังมีความหมายว่า ความจริง และ ไม่มี ได้อีก



แคว้นวัชชียังมีความสัมพันธ์อันดีกับแคว้นใหญ่ต่าง ๆ อาทิ แคว้นมคธ แคว้นโกศล และแคว้นวังสะ อาจมีการกระทบกระทั่งกันบ้างกับแคว้นมคธเกี่ยวกับปัญหาชายแดน แต่ก็สามารถปรับความเข้าใจและแก้ปัญหาได้ การอภิเษกสมรสระหว่างแคว้นเป็นวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ดีวิธีหนึ่ง พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แคว้นมคธ ทรงได้เจ้าหญิงเจลดนาจากแคว้นวัชชีมาเป็นพระมเหสี และมีพระโอรสและพระธิดาด้วยกัน (ซึ่งข้อมูลนี้ไม่ปรากฏในคัมภีร์บาลี แต่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ศาสนาเซน)

แคว้นนี้มีความสง่างามทางสถาปัตยกรรม คือ มีกำแพงเมือง ๓ ชั้น และมีปราสาทติดเรือขนาดถึง ๗๗,๗๐๐ หลัง

การปกครองของแคว้นนี้ที่เรียกว่า **คณาธิปไตย** ก็เพราะเป็นการปกครองแบบเป็นคณะ กล่าวคือ ในแคว้นวัชชีมีตระกูลกษัตริย์อยู่ ๘ ตระกูล แต่ละตระกูลจะหมุนเวียนกันขึ้นปกครองโดยผ่านการเลือกตั้ง และครั้งพุทธกาล กษัตริย์ตระกูลลิจฉวีได้อำนาจปกครอง คณะกษัตริย์ลิจฉวีที่ได้อำนาจปกครอง มีชื่อเรียกรวมว่า กษัตริย์ลิจฉวี (ลิจฉวีโนราชาโน) ในการปกครองแบบคณะนี้ต้องอาศัยสามัคคีธรรม (ความร่วมมือ) ของคณะเป็นหลัก จึงเรียกได้อีกว่า **สามัคคีธรรม** (มีบางท่านเทียบการปกครองแบบนี้กับการปกครองแบบ republics หรือสาธารณรัฐ และการที่กษัตริย์หมุนเวียนกันปกครอง

ตามวาระน่าจะเทียบได้กับการปกครองบางส่วนของประเทศมาเลเซีย)

ด้านการศึกษา นอกจากแคว้นวัชชีเป็นบ้านเกิดของศาสตามหาวิระ พระศาสดาของศาสนาเซน ชาวแคว้นวัชชีก็สนใจเรื่องศาสนา มีเจดีย์สถานเป็นที่เคารพบูชามากมาย มีการเคารพท่านผู้เป็นใหญ่และท่านผู้อาวุโส เปิดประตูต้อนรับนักบวชทุกศาสนา และเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความเชื่อทางศาสนาของตนได้อย่างอิสระเช่นเดียวกับแคว้นอื่น ๆ แต่ทั้งหมดต้องไม่เบียดเบียนต่อความมั่นคงแห่งรัฐ

อภิธานิยธรรม : รัฐธรรมนูญของแคว้นวัชชี

อภิธานิยธรรม แปลว่า “ธรรมไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อม” แต่เป็นไปเพื่อความเจริญ คือ ชื่อเรียกหลักกรรมที่ชาวแคว้นวัชชีถือเป็นหลักปฏิบัติกันมาหลายชั่วอายุคน จนกลายเป็นวิถีชีวิต ซึ่งทำให้แคว้นวัชชีเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง และถูกกำหนดให้เป็น **วัชชีธรรม-ธรรมของแคว้นวัชชี** ที่ผู้เขียนขอเรียกว่า **รัฐธรรมนูญของแคว้นวัชชี** อภิธานิยธรรมดังกล่าวแบ่งเป็นข้อได้ ๗ ข้อ

๑. ประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. ประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน และพิจารณากิจที่ต้องทำพร้อมกัน
๓. ไม่ถืออำเภอบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติ

ไว้แล้ว ถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมอย่างเคร่งครัด

๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง

๕. ไม่ข่มเหงเบียดเบียนกุลสตรีและกุลกุมารทั้งหลาย

๖. เคารพ สักการะ บูชาเจดีย์ของวัชชี ทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำพิธีกรรมที่ชอบธรรม

๗. ให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ที่มหา. ๑๐ มหาปรินิพพานสูตร)

เนื้อหาในอภิธานิยธรรม หรืออีกนัยหนึ่งคือ วัชชีธรรมทั้ง ๗ ข้อนี้ เมื่อศึกษาดูแล้วพบว่า มีหลักการสำคัญ คือ **ความสามัคคี เคารพ ประเพณีและกฎระเบียบ เคารพผู้อาวุโส ดูแลสตรี และค้ำครองนักบวช (มีศาสนา)**

เนื้อหาที่ยกมากล่าวและสรุปเป็นหลักการสำคัญนี้ อาจมีนักวิชาการมองว่าเป็นเรื่องกิจการภายในของแคว้นวัชชีทั้งสิ้น ไม่มีเรื่องการบริหารบ้านเมือง และพูดถึงความสัมพันธ์กับต่างแคว้นเลย ผู้เขียนเห็นว่า

๑. เรื่องการบริหารบ้านเมืองเป็นเรื่องหลักที่ทุกคนซึ่งร่วมกันเป็นคณะบริหารต่างเข้าใจกันดีว่าการบริหารบ้านเมืองคือการจัดการให้บ้านเมืองอยู่รอดปลอดภัยและดำเนินกิจการของรัฐไปได้ด้วยดี ซึ่งซ่อนความหมายอยู่ในข้อที่ ๒ ...



พิจารณาอีกที่ต้องทำพร้อมกัน

๒. เรื่องความสัมพันธ์กับต่างแคว้นก็เป็นเรื่องที่ชาววัชชีตระหนักเป็นอย่างดี ซึ่งความสัมพันธ์กับต่างแคว้นนั้นแสดงออกได้ ๒ ทาง คือ

ก. การค้าขาย ได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้วว่าแคว้นวัชชีมีความสัมพันธ์อันดีกับแคว้นต่าง ๆ ความสัมพันธ์นี้เองเป็นช่องทางให้มีการค้าขายระหว่างกัน จะเห็นว่ามีพ่อค้าจากต่างแคว้นเดินทางมาค้าขายยังแคว้นวัชชีเป็นจำนวนมาก การที่แคว้นวัชชีประกาศตั้งตำแหน่ง “คณิกา” นอกจากเหตุผลภายในของคณะบริหารแล้ว อีกเหตุผลหนึ่งก็เพื่อรองรับการท่องเที่ยวของพ่อค้าจากต่างแคว้น ซึ่งได้ผลทางบวกหลายประการ อาทิ มีรายได้เข้ารัฐ และพ่อค้าเหล่านั้นเมื่อมีความประทับใจก็จะช่วยประชาสัมพันธ์กิจการบ้านเมืองให้แพร่หลายออกไป

ข. การคุ้มครองนักบวช แคว้นวัชชีให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้ก็เพราะว่า เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว ชมพูทวีปหรืออินเดียครั้งพุทธกาลมีศาสนาหลายศาสนา แต่ละศาสนาก็มีกลุ่มนิกาย มีนักบวชที่เรียกรวม ๆ ว่า สมณะบ้าง บรรพชิตบ้าง ซึ่งถือว่าเป็นชีวิตประเสริฐ เพราะประพฤติพรหมจรรย์ด้วยการสละบ้านเรือนออกบวชเป็นอนาคาริก (คนไม่มี

เรือน) เลี้ยงชีวิตด้วยภิกขาจาร แต่แคว้นจะมีนักบวชจาริกเข้าออกเป็นปรกติ การคุ้มครองนักบวชจึงเป็นเรื่องที่ต้องทำเป็นเบื้องต้นเพราะนักบวชจากศาสนาต่าง ๆ มีทั้งที่จาริกเข้าออกเป็นส่วนตัวหรือเป็นคณะเล็ก ๆ แต่มีบางครั้งก็จาริกเข้าออกเป็นคณะหรือกลุ่มใหญ่ ซึ่งบางที่ที่ต้องการการอำนวยความสะดวกจากทางการ แต่นักบวชที่ดีที่สุด คือ พระอรหันต์ เพราะจิตใจบริสุทธิ์ ไม่มีกิเลส จึงมีนักบวชจากศาสนาและลัทธิจำนวนมากประกาศตัวเองว่าเป็นพระอรหันต์ ซึ่งบางศาสนาที่มีพระอรหันต์จริง แต่บางศาสนาที่ไม่มีตามที่กล่าวอ้าง ฉะนั้นการให้การคุ้มครองเป็นการให้เกียรติแต่ในขณะเดียวกันก็เท่ากับเป็นการควบคุมดูแลไปด้วย

นอกจากนั้น การเดินทางเข้าออกของนักบวชเท่ากับเป็นการประชาสัมพันธ์กิจการของแคว้นเป็นอย่างดี เนื่องจากท่านเหล่านั้นเมื่อมาพักอยู่ตามอรัยาศัยแล้วก็จะจาริกไปต่างแคว้นพร้อมก็นำเรื่องราวของแคว้นที่ได้พักอาศัยนั้นไปเผยแพร่ให้คนต่างแคว้นทราบ เช่นเดียวกับพ่อค้านำเรื่องราวจากแคว้นหนึ่งไปสู่แคว้นหนึ่งผ่านทาง การเดินทางค้าขายของตน” การได้ถวายเป็นคุ้มครองดูแลเป็นอย่างดีก็เท่ากับ

สร้างความสัมพันธ์ที่ดี นอกจากได้บุญแล้วยังเป็นการสร้างใบประกาศและใบประกันเกียรติคุณให้แก่ประเทศของตน

พระพุทธศาสนากับอภิธานียธรรม

ตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกไปเผยแผ่คำสอนของพระองค์ในอินเดียภาคเหนือเป็นส่วนมาก จนทำให้นักประวัติศาสตร์อินเดียโบราณพูดเป็นเชิงติดตลกว่า พระพุทธเจ้าไม่เคยทอดพระเนตรเห็นทะเล แคว้นวัชชีเป็นแคว้นหนึ่งที่อยู่ทางเหนือ^๑ พระพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกไปเผยแผ่คำสอนเป็นประจำ ทรงได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี การสอนของพระองค์ประสบผลสำเร็จดังจะเห็นได้จากการที่ทรงได้เจ้าวัชชีและชาวแคว้นวัชชีจำนวนมากเป็นศิษย์ พระองค์ทรงทราบระเบียบปฏิบัติและการดำเนินชีวิตของชาวแคว้นวัชชีเป็นอย่างดี ทรงยอมรับว่า **วัชชีธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แคว้นวัชชีเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง** จึงทรงนำแนวปฏิบัติของชาววัชชีมาปรับสอนสาวกของพระองค์และทรงเรียกว่า อภิธานียธรรม เช่นกัน มีดังนี้

๑. ประชุมกันเนื่องนิตย์

^๑ มีเรื่องเล่าว่า เล่าจื้อ นักปราชญ์ของจีนซึ่งเกิดร่วมยุคกับพระพุทธเจ้า ได้ทราบข่าวของพระพุทธเจ้าในอินเดียซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกอันไกลโพ้นของประเทศจีนจากขบวนพ่อค้าที่เดินทางระหว่างจีนกับอินเดียตามเส้นทางสายไหม

^๔ ปัจจุบันผนวกเข้ากับแคว้นพิหาร ซึ่งรวมแคว้นมคธเข้าด้วย



๒. ประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน และพิจารณากิจที่ต้องทำพร้อมกัน

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว ถือเป็นปฏิบัติตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด

๔. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน

๕. ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

๖. ยินดีในเสนาสนะป่า

๗. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ที่ยังไม่มาสู่

อवास ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข (อ้างแล้ว)

ตารางเปรียบเทียบ

เพื่อให้เห็นภาพที่พระพุทธเจ้าทรงนำเอาวัชชีธรรมมาปรับสอนพระสาวก ผู้เขียนขอใช้ตารางเปรียบเทียบดังนี้

อภิธานิยธรรมในฐานะวัชชีธรรม	อภิธานิยธรรมในพระพุทธศาสนา
๑. ประชุมกันเนื่องนิตย์	๑. ประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. ประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกันและพิจารณากิจที่ต้องทำพร้อมกัน	๒. ประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน และพิจารณากิจที่ต้องทำพร้อมกัน
๓. ไม่ (ถืออำเภอใจ) บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือเป็นปฏิบัติตามวัชชีธรรมอย่างเคร่งครัด	๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ถือเป็นปฏิบัติตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด
๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชีเคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง	๔. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน
๕. ไม่ข่มเหงเบียดเบียนกุลสตรี และกุลกุมารทั้งหลาย	๕. ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น
๖. เคารพ สักการะ บูชาเจดีย์ของวัชชี ทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำพิธีกรรมที่ชอบธรรม	๖. ยินดีในเสนาสนะป่า
๗. ให้ความอารักขาคุ่มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ที่.มหา. ๑๐ มหาปรินิพพานสูตร)	๗. ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ที่ยังไม่มาสู่อवास ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข (อ้างแล้ว)

เมื่อนำอภิธานิยธรรมมาวางเทียบกันแล้ว ก็พบว่าอภิธานิยธรรมที่เป็นวัชชีธรรม มีหลักการสำคัญคือ ความสามัคคี เคารพประเพณี และกฎระเบียบ เคารพผู้อาวุโส ดูแลสตรี และการคุ้มครองนักบวช (มีศาสนา) ส่วนที่เป็นหลักธรรม

สำหรับพระสาวกมีหลักการสำคัญคือ ความสามัคคี เคารพสิกขาบท (วินัย) ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เคารพพระเถระผู้ใหญ่ ควบคุมตัณหา (ความอยาก) อยู่ในที่สงบ สงัด และมีเมตตาต่อเพื่อนภิกษุสามเณร

จากการเปรียบเทียบนี้ เมื่อย้อนกลับไปดูแล้วพบว่า ๒ ข้อแรกพระพุทธเจ้าทรงรับมาโดยตรงโดยมิได้ปรับปรุง ส่วนข้อที่ ๓. ทรงปรับปรุงจากข้อความว่า ...ไม่ (ถืออำเภอใจ) บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว



ถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมอย่างเคร่งครัด ... มาเป็น ... ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ อย่างเคร่งครัด ...

ข้อ ๔. ทรงปรับปรุงจากข้อความว่า ...ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง ... มาเป็น ... ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน ...

ข้อ ๕. ทรงปรับปรุงจากข้อความว่า ...ไม่ข่มเหงเบียดเบียนกุลสตรีและกุลกุมารีทั้งหลาย... มาเป็น ...ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

วัชชีธรรมที่ว่า ...ไม่ข่มเหงเบียดเบียนกุลสตรีและกุลกุมารีทั้งหลาย ชวนให้สันนิษฐานว่า การไม่ข่มเหงสตรี น่าจะหมายถึง การไม่เบียดเบียนทางเพศ ด้วยประการต่าง ๆ อาทิ การไม่ลวนลาม หากเป็นเช่นสันนิษฐานจริงก็แสดงให้เห็นว่า แคว้นวัชชีถือสิทธิสตรีเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง แม้ว่าในยุคนั้นจะเป็นยุคของสังคมที่ชายเป็นใหญ่

ข้อ ๖. ทรงปรับปรุงจากข้อความว่า ...เคารพ สักการะ บูชาเจดีย์ของวัชชี ทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำพิธีกรรมที่ชอบธรรม ... มาเป็น ...อยู่ในเสนาสนะป่า

เพื่อให้เหมาะสมแก่ชีวิตของสมณะ ข้อ ๗. ทรงปรับปรุงจากข้อความว่า ...ให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย ... มาเป็น ...ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ที่ยังไม่มาสู้อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

อปริหานิยธรรมเสื่อม-แคว้นวัชชีล่มสลาย

การล่มสลายของแคว้นวัชชีเกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ไม่นาน เพราะการแตกความสามัคคีตามกลอุบายของแคว้นมคธ กล่าวคือ หลังจากพระเจ้าอชาตศัตรู พระโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร ทรงทำปราบดาภิเษก ด้วยการยึดอำนาจจากราชบิดาแล้วก็ตั้งตัวเป็นศัตรูกับแคว้นวัชชี โดยมีสนธิระกับวัสสการะอำมาตย์วรรณะพราหมณ์คู่พระทัย ๒ คน เป็นที่ปรึกษา

แคว้นมคธพยายามหลายครั้งแต่ไม่สามารถยึดแคว้นวัชชีได้ เพราะแคว้นวัชชีมีวัชชีธรรมซึ่งเริ่มจากความสามัคคีเป็นปราคาการสำคัญ จนกระทั่งต่อมาทรงเห็นว่าการจะยึดแคว้นวัชชีได้มีทางเดียวเท่านั้นคือต้องทลายปราคาการ คือ ความสามัคคี โดยทำให้แตกความสามัคคี เมื่อทรงเห็นช่องทางจึงทรงออกอุบายให้อำมาตย์วัสสการะเป็นไส้ศึกไปอยู่กับชาววัชชี แล้วยุแหย่ให้เกิดความแตกแยก พราหมณ์วัสสการะทำตาม

แผนจนประสบผลสำเร็จ โดยเริ่มต้นจากการไปสมัครเป็นพระอาจารย์สอนศิลปวิทยาแก่เจ้าชายทั้งหลายแล้วค่อย ๆ พุดให้เจ้าชายทั้งหลายหวาดระแวงกัน ใส่ร้ายกัน และเกลียดชังกันในที่สุด เมื่อพระราชกุมารแตกสามัคคีพระบิดาพระมารดาของเจ้าชายแต่ละพระองค์ก็แตกสามัคคีด้วย เพราะต่างเข้าข้างพระโอรสของตน ในที่สุดการแตกแยกเรื่องส่วนตัวก็เป็นปัจจัยให้เกิดการแตกแยกเรื่องส่วนรวม ซึ่งมีผลกระทบถึงการประชุมในสภาเพื่อพิจารณากิจการของรัฐ ท้ายที่สุด ผลที่เจ้าลิจฉวีเกลียดชังกันใส่ร้ายกัน จึงทำให้มีผลถึงขั้นหันหลังให้กิจการบ้านเมืองไม่พร้อมเพรียงกันประชุมเหมือนเมื่อก่อน ไม่สนใจเรื่องความปลอดภัยของแคว้นถึงขั้นเกียจกันปิดประตูเมือง พราหมณ์วัสสการะจับตาดูเรื่องนี้ตลอดเวลา เมื่อเห็นว่าแคว้นวัชชีแตกความสามัคคีกันแล้ว จึงส่งสัญญาณไปทางแคว้นมคธให้ยกกองทัพบุกเข้ายึดแคว้นวัชชี ซึ่งแคว้นมคธทำได้ในที่สุด จึงเป็นอันว่า นับแต่นั้นมาแคว้นวัชชีก็หมดสภาพความเป็นอาณาจักรเพราะถูกยึดและผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นมคธ

การล่มสลายของแคว้นวัชชีมาจากความเสื่อมภายในที่ชาวแคว้นวัชชีสร้างขึ้นเองตามกลอุบายของแคว้นมคธ จนกระทั่งทำให้หันหลังให้อปริหานิยธรรมที่บรรพบุรุษสร้างรักษา และถ่ายทอดไว้ให้ประพฤติ



กันมาจนเป็นวัชชีธรรม ก็ติดตามมาตามลำดับ คือความไม่ ของแคว้นวัชชีได้ชัดเจน ผู้เขียนขอ
 ความเสื่อมภายในเริ่มมาจาก สนใจต่อกิจการของแคว้น ไม่สนใจ ทำตารางเสนอดังนี้
 การแตกความสามัคคี เมื่อแตก ประเพณีธรรม ไม่เคารพเชื่อฟังกัน
 ความสามัคคีแล้วความเสื่อมอื่น ๆ เพื่อให้เห็นภาพความเสื่อมภายใน

ตารางแสดงความเสื่อมแห่งอภิธานิยธรรมหรือวัชชีธรรม

อภิธานิยธรรมเสื่อม	ผล
๑. ไม่ประชุมกันเนื่องนิตย์	๑. ไม่รู้ปัญหาของแคว้น
๒. ไม่ประชุมพร้อมกัน ไม่เลิกประชุมพร้อมกัน และไม่พิจารณากิจที่ต้องทำพร้อมกัน	๒. มติไม่เอกฉันท์ แก้ปัญหาไม่ได้ เกิดความขัดแย้งกัน งานค้างคั่ง ปัญหาถูกสะสม
๓. ถืออำเภอใจบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ไม่ถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมอย่างเคร่งครัด	๓. บทบัญญัติเพื่อความสงบสุขถูกละเลย ความเป็นตัวตนของแคว้นถูกทำลายหมดความภูมิใจในความเป็นแคว้น
๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี ไม่เคารพนับถือท่านเหล่านั้น ไม่เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง	๔. ขาดความเคารพผู้ใหญ่ ไม่อ่อนน้อม ทำลายเสาหลักแห่งคุณธรรมและสติปัญญาของแคว้น
๕. ช่มเหงเบียดเบียนกุลสตรีและกุลกุมารี่ทั้งหลาย	๕. ไม่ให้เกียรติสตรี ขาดเมตตาธรรมต่อสตรี
๖. ไม่เคารพ สักการะ บูชาเจดีย์ของวัชชี ทั้งภายในและภายนอก ละเลยการทำพิธีกรรมที่ชอบธรรม	๖. ทำลายวัฒนธรรมประเพณีที่สะสมมานาน วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง
๗. ไม่ให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย	๗. ขาดเมตตาธรรมต่อนักบวช ไม่สร้างหลักประกัน ทำให้ประเทศไม่มีมวลชนคุ้มกัน

จากความเสื่อมที่ได้แสดงมานี้จะมองเห็นว่า แคว้นวัชชีโดยคณะผู้บริหารซึ่งได้แก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย (ลิจฉวีโน ราชานโน) เริ่มสูญเสียความเป็นตัวเองลงไปทีละน้อย ด้วยการเชื่อฟังคนต่างแคว้น > แตกความสามัคคี > ไม่เคารพผู้ใหญ่ > ใส่ร้ายกัน > หันหลังให้กัน > ทั้งกิจการของบ้านเมือง จนกระทั่งในที่สุดก็พบจุดจบคือ ล่มสลาย กลายเป็นเมืองขึ้นของแคว้นมคธ

บทสรุป : มองแคว้นวัชชี-มองไทย

แคว้นวัชชีเคยเจริญรุ่งเรืองมาในฐานะเป็นแคว้นสำคัญแคว้นหนึ่งใน ๔ แคว้นของชมพูทวีปหรืออินเดียโบราณ แต่ในที่สุดก็ต้องพบบจุดจบแบบน่าเสียดายเพราะเกิดการแตกความสามัคคีภายในแคว้นวัชชีเอง และที่น่าเสียใจก็คือ การแตกความสามัคคีครั้งนี้มาจากการรู้ไม่เท่าทันกลอุบายของศัตรูที่ต้อง

การให้เกิดความแตกแยก
 เรื่องที่น่าตั้งปัญหาถามว่าทำไมแคว้นมคธจึงต้องการมีอำนาจเหนือแคว้นวัชชี คำตอบก็คือ แคว้นวัชชีมีดีเท่าแคว้นมคธ หรือบางทีอาจดีกว่าในบางเรื่อง เช่น เรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและของสตรี ชาวแคว้นวัชชีสามารถมีเสรีภาพทางการแสดงออกได้มากกว่าแคว้นมคธ ตัวอย่างที่เห็นได้ก็คือในการเลือกตั้งตระกูลกษัตริย์ขึ้นครอง



แคว้นวัชชี แต่ก็น่าจะคิดว่าบางทีการมีเสรีภาพทางความคิดอย่างนี้กลายเป็นจุดอ่อนทำให้เกิดความไม่มั่นคงขึ้นมาได้ เพราะศัตรูมาร่วมใช้เสรีภาพกับชาวแคว้นวัชชีด้วย

ประเทศไทย มีหลายครั้งที่เกิดการแตกความสามัคคี บางครั้งถึงขนาดทำให้ต้องเสียบ้านเสียเมืองดังที่ได้เรียนรู้เรื่องการล่มสลายของอาณาจักรอยุธยาแล้ว การแตกความสามัคคีของคนไทยในยุคโบราณและในยุคปัจจุบันมักเริ่มต้นมาจากปัจจัยภายในเปิดทางให้ คือ การชิงอำนาจทางการเมือง การชิงอำนาจทางเศรษฐกิจ และปัจจุบันการชิงอำนาจเหล่านี้มักมีนักวิชาการและสื่อมวลชน (บางกลุ่ม) เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ทั้งในฐานะผู้สนับสนุนและคัดค้านแบบถือฝ่าย โดยอ้างสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกเป็นใบเบิกทางสำคัญ

การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก มองในภาพรวมเป็นเรื่องดี แต่หากมีการถือฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ย่อมพ้นจากอคติไปไม่ได้ และเมื่อมีอคติแล้วก็ยากที่จะเที่ยงธรรมได้และในที่สุดก็อาจเปิดทางให้ศัตรู

เข้ามาร่วมใช้สิทธิเสรีภาพในการทำลายสังคมไทยได้อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์

เหตุการณ์รุนแรงในภาคใต้นับว่าเป็นตัวอย่างที่น่าศึกษา จริงอยู่อาจจะมาจากหลายสาเหตุ เช่น ความไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่ แต่ก็สามารถมองได้เหมือนกันว่า เจ้าหน้าที่อาจเป็นธรรม แต่ความเป็นธรรมนั้นไม่ถูกใจคนทำผิดกฎหมายก็เลยเป็นช่องทางให้ใช้ความรุนแรงล้างแค้น

ความรุนแรงมีมากขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง จะเป็นไปได้หรือไม่หากจะมองว่า นักวิชาการและสื่อมวลชน (บางกลุ่ม) มีส่วนกระตุ้นให้ความรุนแรงขยายตัว การที่นักวิชาการ (บางกลุ่ม) ใช้สิทธิเสรีภาพวิพากษ์วิจารณ์เชิงตำหนิการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ (ทั้งที่อยู่ในฐานะปกป้องตัวเอง) แต่ไม่เคยวิพากษ์วิจารณ์อย่างเดียวกันนั้นต่อการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้มองได้หรือไม่ว่าเท่ากับเป็นการยอมรับการกระทำรุนแรงของพวกฝ่ายนั้นว่าถูกต้อง เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างหากเป็นฝ่ายผิด การที่สื่อมวลชน (บาง

กลุ่ม) ใช้สิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวความเสียหายของรัฐอย่างต่อเนื่อง ทำให้มองได้หรือไม่ว่าเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ผลงานของพวกเขาผู้ก่อการร้ายต่อสายตาของโลก

ผู้เขียนเห็นว่า การใช้เสรีภาพดังกล่าวมานี้บางทีอาจทำให้ต้องสูญเสียแผ่นดินส่วนนั้นของประเทศไปอย่างคาดไม่ถึง เหมือนอย่างที่ชาวแคว้นวัชชีต้องเสียแคว้นวัชชีให้แก่แคว้นมคธ หากเป็นอย่างนี้จึงใคร่ขอตั้งคำถามว่า

เรา仍将ภูมิใจอยู่ในหมอกับเสรีภาพแบบนั้น เสรีภาพที่เป็นเหมือนเครื่องมือสนองตัณหาของคนบางกลุ่ม เสรีภาพที่เป็นเหมือนเครื่องมือระบายความแค้นของคนที่ไม่ชอบกัน เสรีภาพที่เป็นเหมือนเครื่องมือกระตุ้นให้คนทำลายล้างกัน เสรีภาพที่เปิดโอกาสให้ศัตรูเข้าร่วมทำลายความสงบสุขของสังคมไทย เหมือนที่ทำลายแคว้นวัชชี.

หนังสืออ้างอิง

๑. ทิฆมณิกาย มหาวิคัล ๑๐/๖๘/๘๖.
๒. อังคุตตรนิกาย สัตตกนิปาต ๒๓/๒๐/๑๘.



Abstract **Aparihāniyadharma-The Constitution of The State of Vajjī : A Look at Vajjī, A Look at Thailand**
Banjob Banjaruji

Associate Fellow of the Academy of Moral and Political Sciences, The Royal Institute, Thailand

The Aparihāniyadharma-Dharma leading never to decline but only to prosperity is the title of a group of government principles so performed and handed over by generations of Vajjians that these had been integrated into a way of Vajjian life and had kept the State of Vajjī prosperous and strong. Consequently, these were then re-entitled the Vajjīdharma -- the Dharma of the State of Vajjī, which is here and now called the Constitution of The State of Vajjī. The Aparihāniyadharma was described by the Buddha in the Dhīghanikāya and was divided into seven numbers : (1) to hold regular and frequent meetings, (2) to meet together in harmony, disperse in harmony, and do their business and duties in harmony (3) to introduce no revolutionary ordinance, or break up no established ordinance, but abide by the original or fundamental Vajjian norm and principles (4) to honour and respect the elders among the Vajjians and deem them worthy of listening to, (5) the women and girls of the families are to dwell without being forced or abducted, (6) to honour and worship the Vajjian shrines, monuments and objects of worship, both central and provincial, and not neglect those righteous ceremonies held before for them, (7) to provide the rightful protection, shelter and support for the Arahants and wish that the Arahants who have not come may enter the realm and those who have entered may dwell pleasantly therein.

Key words: Aparihāniyadharma, Vajjī